

Jan Charytański

"Die Kirche in der städtischen Gesellschaft : soziologische und theologische Überlegungen zur Frage der Seelsorge in der Stadt", Norbert Greinacher, Mainz 1966 : [recenzja]

Collectanea Theologica 39/1, 174-175

1969

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Pracę zamyka osobna część, która w sposób bardziej teoretyczny ukazuje podstawowe zasady kaznodziejstwa prawdziwie biblijnego. Autor przedstawia w niej założenia i kierunek współczesnej egzegezy katolickiej, oraz jej znaczenie dla kaznodziejstwa. Szczególnie dokładnie omawia zagadnienie charakteru kerygmatycznego Ewangelii. Bardzo mocno podkreśla element historyczny, bez którego ujęcie egzystencjalne tekstu prowadziłoby do nowego indywidualizmu czy spirytualizmu.

Można zgłosić jeszcze jedno zastrzeżenie. Autor niejednokrotnie ujmuje perykopy ewangeliczne jako czytanie mszalne. Nigdy jednak nie szuka powiązań ani z całym kontekstem formularza mszalnego, ani też z teologią konkretnego okresu roku liturgicznego. Perykopy stanowią dla autora całości w sobie zamknięte, naszym zdaniem zbyt zamknięte i wyizolowane.

Mimo tych wszystkich zastrzeżeń można tę książkę zalecić profesorom homiletyki czy katechetyki, jak i kaznodziejom lub katechetom. Zgodnie bowiem ze wskazaniami konstytucji *Dei Verbum* musimy na nowo prze-myśleć i zrewidować wiele dawnych sformułowań i ujęć.

Ks. Jan Charytański SJ, Warszawa

NORBERT GREINACHER, *Die Kirche in der städtischen Gesellschaft. Soziologische und theologische Überlegungen zur Frage der Seelsorge in der Stadt*, Mainz 1966, Matthias—Grünewald—Verlag, s. 419.

Urbanizacja staje się faktem niezaprzeczalnym. Stawia ona również przed Kościołem nowe problemy i pytania. Norbert Greinacher, docent i wykładowca teologii pastoralnej w Münster, pragnie przedstawić te wszystkie problemy i ukazać kierunek ich rozwiązywania. Praca jego stanowi chyba najbardziej wyczerpującą monografię zagadnienia wzajemnego stosunku urbanizacji i duszpasterstwa. Nie opiera się na badaniach socjologicznych jednego środowiska, ale uwzględnia bardzo szeroką literaturę i tworzy pewną syntezę.

Pierwsza część pracy ukazuje zagadnienie urbanizacji w przekroju historycznym i podkreśla, że miasto stanowi szczytowy punkt rozwoju kultury ludzkiej. Jednocześnie jednak analizując w ostatnich rozdziałach cechy życia we współczesnym mieście autor szkicuje typ mieszkańca miast, jego mentalność, szczególnie podkreślając brak stałości, a jednocześnie dynamikę, zróżnicowanie społeczne, nastawienie użytkowe, urzeczowienie wzajemnych stosunków, napięcie między uspołecznieniem a pragnieniem intymności. Rozważanie tej części socjologiczno-historycznej są jedynie przygotowaniem do właściwego tematu.

Przystępuje do niego autor już właściwie w drugiej części. Analizuje w niej wzajemny stosunek społeczności ludzkiej i religii podkreślając znaczenie miast w rozwoju religii, a jednocześnie rolę religii, zwłaszcza miejsc kultu dla rozwoju miast. W tym kontekście porusza problemy sekularyzacji oraz laicyzacji, szczególnie jednak dużo miejsca poświęca współczesnej formie „religii bez kościoła”. Ogromnie ciekawym jest zagadnienie konieczności przystosowania się Kościoła do nowych warunków życia społecznego, a jednocześnie ciągle w historii aktualnego niebezpieczeństwa dostosowania poniesionego zbyt daleko i dlatego szkodliwego dla życia religijnego.

Trzecią część pracy poświęcił autor analizom bardziej teologicznym takich zagadnień jak desakralizacja, personalizacja wiary, sakramentalna funkcja Kościoła w świecie. Wreszcie w czwartej części szkicuje obraz struktur i funkcji Kościoła, dostosowanych do warunków miejskiego życia.

W trzech ostatnich częściach autor ustawicznie powraca do przeciwstawiania sobie dwu socjologicznych ujęć Kościoła. Poddaje je również ocenie

teologicznej. Pod określeniem *Volkskirche* rozumie autor sytuację socjologiczną, w której społeczność religijna pokrywa się, czy nawet identyfikuje, ze społecznością narodowościową lub też z państwem. Autor uważa *Volkskirche* za etap w rozwoju stosunków między społecznością a Kościołem, ale etap należący już do przeszłości i dlatego dziś szkodliwy. Dostrzega w nim takie elementy negatywne jak klerykalizacja życia kościelnego, rytualizacja kultu, przynależność socjologiczna do Kościoła bez prawdziwie osobistej i całkowicie wolnej decyzji, czy wreszcie schematyzm i brak dynamizmu w wierze i głoszeniu słowa Bożego.

Formie *Volkskirche* autor przeciwstawia *Gemeindekirche* (Kościół-gminę, Kościół-wspólnotę). Podkreśla w nim podstawową równość wszystkich członków zarówno w godności, jak i w odpowiedzialności za budowanie Kościoła, osobową decyzję włączenia się do Kościoła, strukturę kolegialną na wszystkich szczeblach życia Kościoła, ducha braterstwa i miłości z całkowitym jednak otwarciem się na potrzeby współczesnego świata, postawę służebności, która sprawia, że Kościół-wspólnota różni się od sekty czy tak zwanej wspólnoty braterskiej.

Powstanie jednak Kościoła-wspólnoty zakłada konieczność przebudowy mentalności, zwłaszcza duchowieństwa, oczyszczenia struktur i funkcji w Kościele od elementów szkodliwych, sprawiających, że stają się obecnie strukturami „heretyckimi”. Zmiany te odnoszą się zarówno do głoszenia słowa Bożego, które powinno się przybliżyć do *Dauerreflexion* według ujęcia Schelsky'ego, do socjologicznie przygotowanej przebudowy całej liturgii, ale również do przeorganizowania podstawowych struktur jak parafia, zwłaszcza terytorialna, dekanat czy nawet diecezja.

Autor podzielił swą pracę na cztery części ze względów metodologicznych. W pierwszej stosuje metodę historyczną i empiryczno-socjologiczną. W drugiej posługuje się metodą historyczną i socjologii religii. Trzecia przeprowadza przede wszystkim refleksję teologiczną. W czwartej części autor stara się wyciągnąć wnioski praktyczne dla duszpasterstwa miejskiego naszych czasów. Założenia te, w teorii całkowicie słuszne, doprowadziły jednak do pewnej monotonii i wielokrotnego powracania do tych samych zagadnień. Przy czym analizy teologiczne są o wiele uboższe od analiz socjologicznych i czytelnik odnajduje w trzeciej części nie tylko te same zagadnienia, ale również i sformułowania. Wreszcie w czwartej części nie wszystkie konkretne wskazania są całkowicie przekonujące np. o księżach „pomocniczych”, sprawujących swe funkcje tylko w niedzielę, a pracujących zarobkowo w ciągu tygodnia. Również trudno je powiązać z poprzednimi analizami, zdają się być nieco dowolne i teoretyzujące.

W całości jednak praca jest ogromnie instruktywna, uczuła na cały szereg problemów niedostrzegalnych na codzień, a przede wszystkim może prowadzić do zmiany mentalności, tak postulowanej przez autora. Może być przydatna zarówno profesorom wszystkich działów teologii duszpasterskiej, jak również członkom rad duszpasterskich, a wreszcie duszpasterzom pracującym po większych miastach.

Ks. Jan Charytański SJ, Warszawa

Kirche in der Stadt, t. I: *Grundlagen und Analysen*, Wien—Freiburg—Basel 1967, Herder, s. 295.

Praca niniejsza jest owocem kilkuletnich poszukiwań jednej z grup pracy, przygotowujących *Katholikentag* w Salzburgu w r. 1962. Pierwsze owoce ukazały się drukiem w 1963 r. wśród materiałów wspomnianego powyżej spotkania. Nie poprzestano jednak na tym, ale w ramach Akcji Katolickiej Austrii, jak również austriackiego instytutu duszpasterskiego, prze-